

Forfatteren gør i sit forord opmærksom på, at han i dobbelt forstand er amatør, idet han dels ikke er faghistoriker, dels har skrevet bogen, fordi det morede ham. Det sidste er slet ikke noget dårligt udgangspunkt, og han møder i hvert fald op med den kvalifikation, at han er dybt fortrolig med sit emne.

Efter en kort indledning om låne- og renteforhold i Europa i almindelighed og Danmark i særdeleshed i middelalder og renaissancetid med særlig dvælen ved de såkaldte lombarder i Glückstadt og Altona giver han en redegørelse for det første københavnske assistenshus, der i 1688 blev oprettet af købmand og skibsreder Nicolai Wesling, og som under skiftende kår blev drevet af private til midten af 1700-tallet. 1753 blev Assistenshuset derefter en statsinstitution, der skulle drives af Søkvæsthuset, som herved fik mulighed for at supplere sine indtægter. Der var imidlertid til stadighed en vis konkurrence fra private pantelånere, og Assistenshuset søgte nu og da at komme dem til livs. En af de mest omfattende affærer i denne forbindelse fandt sted i 1790, og den beskrives da også i Thueslevs bog (s. 95), men han synes ikke at have draget nytte af en artikel i Historiske Meddelelser om København, årbog 1975 (s. 22–31), der viser lidt flere af denne sags mange facetter. Renteloven 1855 ændrede helt Assistenshusets stilling; privat pantelånervirksomhed blev nu legal, og en mængde lånekontorer dukkede op. Assistenshusets forbindelse med Søkvæsthuset ophørte.

Tiden ca. 1860–1974 er meget grundigt behandlet, så grundigt at fremstillingen nu og da virker som en materialesamling. Men forfatteren skriver let og ubesværet, så de mange detaljer glider ned, så meget mere som institutionen indimellem har været belemret med ikke så få skandaler, ubehagelige mens de stod på, men bagefter stof til mangan god historie.

Set i en større sammenhæng må beretningen om Assistenshusets historie især interessere derved at det havde sit virke blandt de allerfattigste i København. Dem har vi så få muligheder for at få noget at vide om. Ethvert nyt bidrag er velkomment.

Sigurd Jensen

Erik Oxenbøll: Dansk økonomisk tænkning 1700–1770. Kbh. universitet, Institut for økonomisk historie, publikation nr. 11. Kbh., Akad. forlag 1977. 107 s.

Formålet med den foreliggende afhandling af Erik Oxenbøll er at fremstille den danske økonomiske tænkning i den i titlen angivne periode m.h.p. at påvise eksistensen af et fælles idésæt hos datidens danske økonomiske forfattere og at påvise disses mulige inspiration fra samtidige europæiske økonomiske forfattere. I indledningen anføres således, at bogens udgangspunkt er en hypotese om, at dansk økonomisk tænkning specielt ligner den tyske. En hypotese som ikke kan virke overraskende, idet de sidste årtiers økonomisk-historiske forskning netop har betonet den tyske fremfor den franske og engelske påvirkning. Et forhold som da også klart fremgår af den historiografiske oversigt senere i bogen.

Bogen er i sin disposition opbygget i to hoveddele. Første hovedafsnit giver baggrunden, på hvilken den danske økonomiske tænkning skal vurderes. Det er en gennemgang af den tyske udgave af den merkantilistiske tankegang, også kendt som kameralismen. På grundlag af nyere fremstillinger af den tyske økonomiske tænkning i det 16.–18. århundrede fremdrages hovedelementerne i kameralismen. Afsnittet bærer præg af at være skrevet på grundlag af speciallitteratur. Fremstillingen er således nærmest leksikal i disposition og stil, og en bearbejdelse m.h.p. den egentlige problemstilling er ikke altid lige åbenbar. Gennemgangen af opfattelsen hos forskellige tiders kameralister gør det nok

muligt at finde lighedspunkter og forskelle i forhold til den danske økonomiske tænkning; men den meget kortfattede placering af kameralismen inden for den øvrige europæiske merkantilistiske tankegang gør det mere tvivlsomt på det foreliggende grundlag at placere den danske økonomiske tænkning. Hentede den danske og tyske tænkning fælles inspiration fra engelske og franske merkantilister eller formidledes inspiration fra England eller Frankrig indirekte til Danmark gennem tyske forfattere? Enkelte bemærkninger synes at vise, at forfatteren er opmærksom på dette afgørende spørgsmål, men at han af tidsmæssige grunde til dels har ladet det stå åbent.

Bogens andet hovedafsnit består i en behandling af den trykte danske økonomiske litteratur i perioden. En tilsyneladende fuldstændig bibliografisk opgørelse over trykte selvstændige afhandlinger og tidsskrifter med det kendte »Danmarks og Norges oeconomicke Magazin« 1757–64 i spidsen muliggør en nyttig gennemgang af skrivelystens kronologiske og tematiske spredning. A. G. Moltkes forordning af 1755 med opfordringen til at indsende økonomiske afhandlinger til centraladministrationen havde en tydelig effekt m.h.t. antallet af udgivelser pr. år. Før 1755 er kun for et enkelt år registreret mere end to udgivelser, nemlig 1745 med den udbredte kvægsyge. I slutningen af 1750'erne var det årlige antal udgivelser 4–8.

Udgivelserne opdeles i en teknisk orienteret og i en socialøkonomisk litteratur. På grundlag af egne studier i den opregnede samtidige danske økonomiske litteratur gives en vurdering af litteraturens formål og en redegørelse for dens indhold. Med hensyn til litteraturens formål påvises en traditionel stats- og naturretlig filosofi med betoning af arbejdet for det almene bedste. Redegørelsen for litteraturens socialøkonomiske indhold viser samtidens behandling af emner som befolkningens størrelse, penge, priser, uddannelse, overdådighed, fattigdom, de enkelte erhverv, statens opgaver og dens indtægtsmuligheder. Referatet trækker hovedlinjerne op og får samtidig også påpeget, hvor de mere betydende økonomiske forfattere var uenige som f. eks. Fr. Lütken og O. D. Lütken om det skadelige/gavnligt i forbrugsskatter. Gennemgangen søger ikke at vurdere rigtigheden af samtidens opfattelser. De enkelte forfatters gennemgang gives dog undertiden karakter for, hvorvidt den er klar og systematisk. Referaterne giver på en række områder et mere nuanceret billede end det gængse af samtidens økonomiske teorier. F. eks. var det ikke først med Adam Smith, at der argumenteredes for de gensidige fordele, som handelspartnere kunne opnå. Fri handel og omsætning betegnede som et gode, så længe det var overensstemmende med det almene bedste. En positiv handelsbalance var dog som det traditionelt refereres et vigtigt mål i forslagene til handelspolitikken.

Selv om forfatterens forsigtighed med at komme med egne vurderinger undertiden gør, at hovedlinjerne tabes i fremstillingen, og selv om en gennemgang af andre europæiske merkantilister end de tyske er nødvendig for definitivt at besvare den opstillede problemstilling, så kan afhandlingen anbefales som et solidt arbejde inden for et kun ringe udforsket emne.

Per Boje

Anders Bj. Fossen m. fl.: Norge under eneveldet 1720–1800. Håndbok i Norges historie, Bind 6, del 2. Oslo, Universitetsforlaget 1976. 120 s. N. kr. 28,00.

Bogen er andendelen af en grundbog i Norges historie 1660–1800 til brug ved universiteterne. Man skal således være opmærksom på, at en almindelig oversigt over kilder, litteratur og historiografi gives i den første del, ligesom sagforhold af gyldighed for hele perioden, f. eks. vedr. administration og skattesystem, behandles dér.